

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

27. De Sententia & Re judicata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

quos perpetuetur. *fin. Cod. de Præscript.*

Notandum tandem non requiri, ut una eademque persona continuet possessionem, sed iure in constitutum esse, quod possessio de persona in personam continuari possit, & donatore in donatarium, à testatore in hæredem vel legatarium à venditore, in emptorem, aut ex alio iusto titulo successorem. hæc intelligitur non tantum de primo succedere, sed etiam de remotioribus, ut etiam in §. 4. & §. possessio continuetur, modo apud nullum medium interrupta fuerit. *L. i. §. 1. ff. de Divers. temp. rescript.* Demum adnotandum, quod probatis extremis possessionis scil. initio ejus & tempore litis, vel præscriptionis finitæ præsumi mediam, sive medij temporis possessionem, nisi adversarius contrarium ostendat, doceat *Covin. d. c. possessor. p. 2. §. 1. n. 1. R. I. in C. Rach. ad. l. 5. offeret. 57.* apud quem hæc materia prolixius videatur.

TITULUS XXVII.
De Sententia & re judicata.

SUMMARY.
1. Quando hæc conclusio in causâ.
2. Quæ pars in causâ concludere nolit præfixo à Jure termino, eoque elapso, causa pro conclusa habetur.

Post probationes & exceptiones absolutas, demum ad sententiam & terminationem litis devenitur: ita tamen, si prius a partibus in causâ conclusum fuerit. Puto hæc conclusio in causâ tam ore tenus, quam scripto fieri potest? nec enim alia solemnitas requiritur, quam ut mens concludere, & ulteriori probationi renunciare, volumus, verbis, literis, aut, quocunque modo declaratur. Unde non tantum expressè,

sed etiam tacitè in causâ concludi potest, si nimirum partes nullâ factâ formali renunciatione simpliciter à probationibus desistant, & à Judice sententiam postulent.

Vulgaris concludendi formula est, quod partes in ultima sua scriptura adjungat, quod hisce *in causâ concludere* & se ad sententiam submittere velint. Deinde etiam *conclusio in causâ* potest fieri *purè & sub conditione*. Sub *conditione* tunc concluditur, si is, qui prior concludit, adjiciat hanc protestationem: quod *non aliter* concludere intendat, quam si etiam adversarius concluderit, & in sua Scripturâ nihil novi posuerit; item aliquando conclusioni adjicitur conditio, nisi *nova probationes* vel *nova instrumenta* reperta fuerint. Sed quid si una pars in causâ concluderit, & altera concludere nolit? R. Judicem debere certum terminum præfixere, intra quem pars altera concludat, & nisi concluderit, tunc causa pro conclusa habebitur. Prædictus autem terminus licet olim fuerit determinatus, ut esset unius vel alterius mensis (tamen hodie sicut omnes alie *arbitrationes*) est arbitrarius. Speculator *in tit. de Renunt. & conclus. num. 1.* Plura de hac conclusionem in causâ ejusque effectu videantur tradita à me superius *in tit. de Fide instrument. §. 7. a n. 48*

§. I.
De Sententia ejusque requisitis.
3. Sententia est alia definitiva, alia est interlocutoria, & earum differentia.
4. Quare sententiam interlocutoriam Juxta revocare possit, non autem definitivam.
5. Sententia definitiva, si ipso jure nulla sit, aut ex falso instrumentis aut corruptis testimoniis hæc sit, ab eodem Judice retractari potest.
6. Quæ solemnitates ad sententiam de Jure requirantur.
7. Sententia debet esse conformis libello: nisi ubi causa res aliud exigat.
Ecce 3   §. Senten-

8. Sententia non debet esse incerta.
9. In condemnatione ad fructus vel expensas non requiritur expressio quantitat. & quid circa hoc in praxi servetur?
10. Sententia non debet esse conditionata: & quid circa hoc in praxi servetur?
11. In sententia iudex debet habere rationem fructuum & expensarum.
12. Quid si fructus petiti non sint, distinguitur inter perceptos ante iudicium, & inter perceptos durante iudicio.
13. In expensas temere litigantem iudex condemnare debet, etsi id petatum non sit.
14. Sententia non tantum iuri communi, sed etiam particularibus statutis vel consuetudinibus debet esse conformis.
15. Sententia dupliciter potest esse contra jus: constitutionis scilicet, vel litigantis.
16. Sententia contra jus constitutionis lata est nulla, nisi jus sit obicitum, vel Bulla extravagans.
17. Quid de stylo Curie Romane servetur circa sententias contra Bullam extravag. latus.
18. Si verba legis patiantur, aequitas potius quam strictum jus est sequendum a iudice.
19. Iudex in iudicando non debet a communi opinione recedere.
20. Iudex debet iudicare secundum allegata & probata, non secundum privatam scientiam.
21. Quid agendum iudici, si sibi aliud privatim constet, quam in iudicio appareat.

3 **S**ententia est duplex, una, quae dicitur *definitiva*, & altera, quae dicitur *interlocutoria*. *Definitiva* est illa, qua iudex causam principalem definit, & toti controversiae finem imponit. *Interlocutoria* vero, quae inter principium & finem causae non super quaestione principali, sed tantum super aliquo incidente, vel emergenti proferatur. E. g. si iudex alterutri onus probandi imponat, procuratorem non esse idoneum pronuntiet, &c. Differunt haec duae sententiae inter se potissimum in quatuor.

4 I. Quod *definitiva* causam terminet, non vero *interlocutoria*. II. Quod *interlocutoriam* iudex revocare possit, non vero *definitivam*. Declarare tamen potest *definitivam*, & saltem eodem die supplere, si aliqua omiserit, quae in consequentiam rei &

condemnationis principalis veniunt. E. g. omiserit imponere restitutionem fructuum vel expensarum. *L. Paulus. 42. ff. de iud. Ratio hujus differentiae est, quod per definitivam iudex sit functus suo officio, & in causa principali desinat esse iudex, non vero per interlocutoriam. L. iudex. ff. de re iud. Sed haec procedunt, si sententiam tulerit, quae ipso iure non licet interim fortè iniqua sit.*

Quod si autem sententia ipso iure lata sit (quod in sequentibus magis explicabitur) poterit eam iudex revocare, & corrigere, quia nullam sententiam peritudo, nec dum est functus suo officio. *Cod. de Accusar. l. si sit propositus. Quomodo & quando iud. Idem est, si sententia sit lata ex falsis iudicantibus, aut propter corruptos testes, ut peritã veritate revocari possit. Gl. in quia arbiter. 20. ff. de Receptis arbitrium per text. in l. arvis. 32. ff. de iud. III. differunt, quod sententia interlocutoria possit ferri sub conditione, autem definitiva IV. denique, quod definitiva regulariter detur appellatio, autem ab interlocutoria, nisi habeat definitivae, aut contineat damnatum irrevocabile. Sed de his posterioribus differentiis paulò infra & tit. seq. plura dicentur.*

Requisita sententiae alia sunt, quae solemnitatem judicalem respiciunt, & ipsam ordinatam causae decisionem. Principales sunt, quod sententia debeat in praesentia concipi, & per ipsum iudicem recitari. *L. 1. Cod. de Sententiis ex periculo recitandis.* (Excepto Episcopo & personis, quibus conceditur, quod per alios a iudice pro tribunali sedente & non recitari possint sententiae, si a. b. i. m. d. c. fin. quòd de die & non de nocte, & sicut. 24. de Officio delegati, quòd in

terio loco iudicij. l. 5. C. *Quomodo & quando iudex.* quod die non feriato. *toto die de feriis.* denique quod partibus citatis nisi contumaciter se absentarent. l. 7. C. *Quomodo & quando iudex.* Verum licet hac solemnitas ita de iure requirantur, ut si non observatis *sententia* reddatur ipso iure nulla, prout ex locis allegatis legitur patet. Nihilominus hodie magis ad singulorum tribunalium & locorum stylium & rationabiles consuetudines attendendum erit.

7. Posterioris generis requisita, quæ scilicet ipsam ordinatam causâ decisionem respiciunt, sunt I. Quod *sententia* debeat esse *libello conformis*: Unde Imperator in l. *Jun. C. de Fideicommissariis libertat.* iudicem iustum appellat, qui cum res in libello petitur, & præstari potest, reum in restitutionem condemnat. Interim nihil obstat, quin iudex aliquando minus vel plus in *sententia* determinare possit, quam in libello petitum sit, quoties id necessitas exigit, vel æquitas suadet. Ita licet res ipsa petitur sit, si tamen illa culpâ vel dolo adversarii perierit, poterit jubere restitutionem præstari. Ita si intentans solum possessionem etiam per decursum de proprietate docet, poterit eum iudex non tantum possessionem, sed etiam dominum pronuntiare. cap. cum Ecclesia. 2. & cap. cum super. 4. de Causa. possession. & proprietat. Ita ut plura specialia omittam, in causis matrimonialibus & ceteris omnibus, in quibus animæ periculum versatur, debet iudex pronuntiare, prout iure cautum est, quidquid actor in libello petierit.

8. Requiritur ad *sententiam*, ut non sit incerta, sed per eam res vel quantitas determinetur, neque enim sufficit dicere: *solve, quod debes.* sed ipsa res debita simul exprimentur est. §. curare. 32. Instit. de

Action. toto tit. Cod. de Sent. quæ sine certa quantitate profertur. Attamen non requiritur, ut determinatio rei, vel quantitas sit specifica, sed satis est, si sit relativa ad aliud, ex quo ejus certitudo haberi potest: veluti si iudex jubet summam ab actore petitam vel legata in testamento relicta exsolvi. Item in condemnatione fructuum & expensarum receptum est, ut iudex generaliter tantum reum vel ad *fructus*, vel *expensas* restituendas condemnet, quia ab actore tantum in genere petuntur, & deinde primum in executione specificatio & taxatio fit.

III. *Sententia* non debet ferri sub conditione. E. g. condemno te, si actor probaverit, sed debet continere puram absolutionem vel condemnationem. l. 1. §. *biduum. ff. Quando appellandum sit.* Quid ergo dicendum de illâ formâ *sententia*, quæ in multorum locorum tribunalibus usitata est, ut reus absolvetur à petitione actoris additâ clausulâ his vel similibus verbis concepta: *nisi possit actor intentionem suam melius, quam in actibus precedentibus factum est, probare, idque nisi intra unum vel alterum mensem præstiterit, fiet tunc quod juris est &c.* Non posse negari, quin hæc *sententia* sit conditionata. Præterea dicendum erit, eam robur & firmitatem accipere ex locorum consuetudine, quæ consuetudo vel exinde non videtur esse irrationabilis, quod frequenter liberet partes ab onere appellacionis, quando post talem *sententiam* novas probationes & exceptiones repertas coram eodem iudice primæ instantiæ proponere possunt, ubi alias superiorem de rigore juris cum magno incommodo adire deberent juxta l. 1. Cod. *Sententiam resecundi non posse.*

IV. In proferenda *sententia* iudex etiam rationem habere debet *fructuum & expensarum*.

pensarum toto tit. Cod. de Fructibus &
 12 litium expensis. Sed quid si iudex in li-
 bello requisitus non sit, an nihilominus fru-
 ctuum & expensarum rationem habere te-
 nebitur? ex ea dubitandi ratione, quod ju-
 dex non teneatur alicui suum officium im-
 petiri, nisi imploratus. Quantum ad fru-
 ctus, distinguendum est inter illos fructus,
 qui percepti sunt post iudicium inchoatum,
 & illos, qui ante iudicium. In prioribus ju-
 dex debet pronuntiare, licet eo nomine im-
 ploratus non sit, quia etiam illi cum re prin-
 cipali, a qua amplius post litem contestatam
 separari non potuerunt, in iudicium dedu-
 cti videntur. l. ediles. 25. §. item sciendum.
 §. ff. de Edilio edicto. l. illud. 49. in prin-
 cip. ff. de Heredit. petit. Fructus autem an-
 te litem perceptos potest quidem iudex in
 sententia attendere, Mynsing. Cent. 4. obs.
 55. sed ut id faciat, non tenetur (nisi per fa-
 cultatem clausulam officium iudicis super
 his imploratum sit, de qua clausula superius
 in tit. de libelli oblatione dictum) sibi
 13 non postulaverit. d. §. Item sciendum. Ad
 expensas quod attinet, communiter senti-
 unt DD. & in praxi receptum esse testatur
 Mynsing. d. loco. Suting. Observ. 133. n. 3.
 quod iudex temere litigantem etiam non
 imploratus ex officio ad eas restituendas
 condemnare possit. Temere litigantem,
 dico; nam ex recepta sententia illa Juris re-
 gula, quod victus victori in expensas litis
 condemnandus sit, non procedit, si aliquis
 probabilem litigandi causam habuerit, tunc
 enim expense compensantur, & mutuo tol-
 luntur. Novel. 82. c. 10. l. qui solidum. 78.
 §. etiam. ff. de Legat. 2. Ceterum si alteru-
 ter litigantium in expensas condemnatus
 sit, victor post sententiam debet easdem
 descriptas iudici exhibere, & adversario po-
 stulante liquidare, quas deinde iudex taxare
 solet, & tantum necessarias adjudicare, non

vero immodicas, aut voluptuarias, de
 bus videatur And. Gail. lib. 1. obs. 11.
 V. Demum requiritur, ut sententia
 iuri conformis: id est, non tantum iuri
 communi, sed etiam particularibus locum
 tutis & consuetudinibus: nam Imperator
 princip. Instit. de Officio iudicis antea
 officium iudicis pertinere, ne aliter
 presumat, quam legibus & institutio-
 bus, vel etiam moribus receptum est.
 autem hic advertendum, quod sententia
 dupliciter dicitur esse contra jus, autem
 vel contra jus constitutionis, vel contra
 jus litigantis. Contra jus constitutionis
 tunc esse dicitur, quando iudex non tra-
 recum seu partem, sed quasi legem
 condemnat, aliter scilicet iudicando
 lege definitum, vel moribus receptum.
 Contra jus litigantis vero tunc, quando
 iudex male negat per sententiam, quod
 gans suum jus satis probavit aut deservit.
 E.g. Aliquis petit hereditatem ex testa-
 to; adversarius opponit, quod testator
 fuerit 14. annorum, & consequenter
 habuerit jus testandi; si jam iudex pro-
 nuntiet, impuberem posse testari, hæc sen-
 tentia erit contra jus constitutionis: si
 pronuntiet testatorem fuisse puberem,
 14. annorum, idque ex supposito
 sit, dicitur hæc sententia esse contra
 litigantis vel litigatoris. Porro in
 hoc interest, quod sententia contra
 constitutionis lata sit ipso iure nulla, &
 usque ad 30. annos etiam sine appella-
 impugnari, sententia vero contra
 litigantis dicatur tantum iniqua, & ipso
 sustineatur, ac nisi condemnatus intra
 dies appellet, transitura est in rem iudi-
 cantem. l. 1. §. 2. ff. Quæ sententia sine ap-
 pellatione resendatur.

Ulterius circa hoc ultimum requiritum
 nota. I. Quod sententia contra

obsecram lata non sit ipso iure nulla, sicut
tunc, si sit lata contra legem aut Bullam
contra agantem & corpori juris non in-
feram, de qua dubium est, an usu recepta
sit. *in l. cum prolati. 32. ff. de Re
iud. c. 1.* Quod autem sententia contra Bul-
lam contra agantem etiam Romæ tantum
promulgatam habeatur de stylo Curie Ro-
mæ pro nulla, si res per appellationem eò
dilatatur, testatur Chokier de *Jurisdicti-
one v. d. in exempt. part. 1. quest. 50. à n. 5.*

Nota II. Quod si verba legis sint valde ge-
neralia, ita ut salva ratione recti sermonis
possint recipere interpretationem ex bono &
æquo, tunc iudex debet æquitatem rigori
iuris gratiare. *l. placuit. 8. Cod. de Judic.*
si verò fuerint verba omnimò clara, secun-
dum ea iudicandum erit, quamvis videantur
rigorosa, nisi consuetudo in contrarium sit.
*c. 3. a. l. prospexit. 12. §. 1. ff. Qui &
a quibus manumissi &c. Videatur Fach. 1.
contra vers. c. 3.*

Nota III. Quod iudex in iudicando non de-
bet discedere ab opinione communi, quæ
feliciter a pluribus, gravibus, & eruditis vi-
ris tenetur, quia communiter etiam pars ma-
ior melius investigat veritatem, & raro ille
solus sapit, cui omnes alii desipiunt. arg.
text. in *c. novimus. de Verbor. significat.*
*c. l. 5. sane crebrior. ff. de Officio Qua-
storum.* Si tamen communis opinio etiam evi-
denter esset erronea & claris argumentis
convincibilis, recte ab eà iudex recederet, per
text. in *c. 2. de Feris. c. l. 1. §. sed neg. 6.
Cod. de Vereri iure enucleando.* ubi dicit
Imperator, non ex multitudine Autho-
rum, sed quod melius est, iudicandum esse.
Quod autem si nesciatur, quænam sit com-
muni opinio, & plurimi pro utraque par-
te reperiantur? *n.* Tali casu, eam sententiam
iudicem amplecti posse, quæ sibi videbitur
probabilior. Videatur Sylv. V. *Opinio*, &
Panor. in *c. 1. de Constit. n. 15.*

ENGEL IN DECRET. LIB. II.

Nota IV. Si iudex habeat privatam & ex-
trajudicalem scientiam ejus rei, quæ con-
trovertitur, non posse eum ut iudicem secun-
dum suam scientiam privatam pronuntiare,
ex communi DD. sententia, si ex adverso a-
liæ & in foro externo sufficientes probatio-
nes allatæ sint: tum quòd iudex debeat iudi-
care secundum allegata & probata. *c. ju-
dicet. 4. causà. 3. quest. 7. l. illicitas 6. §.
veritas ff. de Officio Presidis.* tum quòd in-
ferat Reipublica, ne iudices corrupti sapitùs
dicere possint, se ex privatà scientia iudi-
care.

Debet tamen iudex omni modo ad labora-
re, ut veritatem publicè notificet, nimirum
ut partes faciat in arbitros compromittere,
vel si delegatus sit, delegationem superiori
renuntiet, & ipse personam testis agat, per
text. notabilem in *c. dilecto. 40. de Testi-
bus.* Nunquam enim, vel pene nunquam con-
tinget, ut nullæ proflus sint conjecturæ pro
ipso reo, quæ una cum attestatone iudicis
non faciunt plenam probationem, vel saltem
locum juramento *suppletorio*, vel quòd fal-
sitas testium, & calumnia actoris per scien-
tiam certam iudicis detegi non possit: in cau-
sâ autem criminali, ubi per arbitros decidi
non potest, causâ ad Principem referenda
erit, & ab illo vel delegatio vel decisio pe-
tenda, iudice personam testis interim sube-
unte. Plura hac de re videantur apud Laym.
*Lib. 7. tract. 6. cap. 2. num. 8. Covar. Lib.
1. Variarum resolut. c. 1.*

§. II.

De Re iudicata, & Executione
sententiæ.

22. Sententia, à qua non est appellatum, post decem dies
transit in rem iudicatam.
23. Enumerantur casus, in quibus sententia non transit
in rem iudicatam, specialiter in causa matri-
monii, & criminali ut n. 24. & 5.
26. In sententia civili non est confidendum causam expri-
mere, ne exponatur periculo nullitatis.
Fff

27. In

27. In actione reali postquam sententia transit in rem iudicatum, statim fit executio: secus in personali.
28. Quis modus in executione sit servandus, quando actione personali actum est.
29. Quando bona, in quibus fieri debet executio, sub alterius jurisdictione sita sunt, in auxilium vocari & succurrere debet iudex territorij.
30. Ad Ecclesiastico iudice, quando ipse ad exequendum non sufficit, sit invocatio brachij secularis, & compelli potest iste iudex etiam per censuram.
31. Si sententia sit manifeste nulla, aut pendeat appellatio, non tenetur parere iudex pro executione invocatus.
32. Quomodo differat accommodatio familiae à praestatione brachij.
33. Executor non potest cognoscere de meritis cause.
22. **S**ententia, à qua per condemnatum non appellatur, post decem dies transit in rem iudicatam, & imposterum habet pro se praesumptionem juris & de jure, contra quam alia probatio non admittitur, quod sit iusta, parsque condemnata in eam condenserit, & jure executioni mandari debeat. *c. subortis. 21. h. t. & l. post rem. 56. ff. de Re jud.* Sunt tamen aliqui casus, & causae, in quibus sententia in rem iudicatam non transit: ut I. Si fuerit lata contra jus constitutionis, & ita ipso jure nulla. II. In causa matrimoniali, in qua licet propter allegatam consanguinitatem, impotentiam, vel aliud impedimentum iudex pronuntiaverit, matrimonium contractum non valere, & separandum esse, nihilominus si ex postfacto quocumque constiterit nullum subfuisse impedimentum, matrimonium reintegrari debet; quia illa praesumptio juris & de jure in materia sacramentali debet cedere veritati: matrimonium enim legitime contractum per sententiam nullà ratione dissolvi potest. Neque hic potest aliquid operari consensus partium ex non appellatione praesumptus, cum non sit in ipsarum partium potestate matrimonium dissolvere, licet tamen in alijs causis quilibet potest ce-

dere juri suo. *c. lator. 7. c. confangui. 11. h. t. III.* In causis criminalibus quocumque potest rei innocentia demonstrari. *l. 18. §. penult. ff. de Quæstionibus. IV.* Sententiae pretio empta, seu a parte corrupto latae in rem iudicatam non transeunt. *l. venales. 7. Cod. Quomodo pro care non est necesse. V.* Nec sententia ex juramento suppletorio, text. & *l. admonendi. 31. ff. de Furjurantibus.* Idem est de sententia, lata ex falsis instrumentis vel testibus toto tit. *Cod. Si per falsis instrumentis iudicatum sit. §. 1. ff. de Testibus. VII.* Denique si iudex errore aut falsa causa, vel praesumptio cessaverit, eumque errorem, vel praesumptionem in sententia expresserit, talis sententia non transit in rem iudicatam, sed per detectam veritatem revocari potest. text. & quae ibi notant Interpretes in *l. ff. Quae sententia sine appellacione dantur.* Unde non est consultum quae iudicem movit, in sententia expressa (exceptis causis criminalibus, in quibus requiritur causae expressio) partem ad sententiam suam periculo nullitatis perdat, si causa falsa esse probetur; partem iam ne condemnatus ad appellandum mittatur, si intelligat causam sententiae non satis firmam existimet.

Postquam igitur sententia in rem iudicatam transit, iudex invocatur, & exequatur, & condemnato satisfactio injungatur. In primis autem distinguenda est inter actionem realem & personalem, nam in actione reali statim debet fieri executio, quia quamprimum definitur, non esse possessoris, utique eam ulterius in manu retinere non potest; & si restitutus sit, reali executioni locus fiet, & manus tatis adhibetur, *l. qui restituere. ff. de Rei vindicat.* In actione vero personali datur condemnato ad solvendum de

restitutionem quatuor mensum, quia is, qui
certam quantitatem prestare cogitur, non
semper habet parata media solvendi. l. 2.
C. de Usuris rei iudicate, sed tamen
ille terminus per iudicem ex causa
concordari vel prolongari poterit, sicut ge-
neraliter superius in *Tit. de Dilationibus*.
diximus.

21. Ceterum si reus vel in satisfaciendo con-
traheat sit, vel paratam pecuniam non ha-
beat, modus executionis hic est observan-
dus, ut quantum fieri potest cum minimo
damno condemnati procedatur. Nam pri-
mo bona mobilia pignori capienda & distra-
henda, vel si emptor non inveniatur, ipsi cre-
ditore pro rata sui debiti adjudicanda sunt.
Deinde si hæc non sufficiant, etiam ad im-
mobilia & tandem ad incorporalia, scilicet
iura & nomina perveniendum est, l. à Divo
Pio 15. §. 2. ff. de Re iud. Singulariter au-
tem prohibetur executio fieri (nisi in defe-
ctu omnis alterius medii) in stipendia, arma
& equos militum. l. stipendia. 4. C. de Exe-
cutione rei iudicate. Item in boves arat-
orios, aratra & alia instrumenta ad agricul-
turam necessaria. l. executores. 7. Cod. Quæ
res pign. obligari poss. quod DD. etiam ad
libros ludiciorum extendunt.

22. Quid si bona condemnati, in quibus exe-
cutione facienda est, in alterius territorio, vel
sub alterius jurisdictione existant, is per li-
teras requirendus erit à iudice sententiam
faciente, ut eandem sententiam in suo terri-
torio exequatur; & recusare non poterit,
nisi vel à parte læsæ ad interesse conveniri.
Bach. in d. l. à Divo Pio 15. §. sententiam.
23. Prout etiam eo casu, quando iudex ec-
clesiasticus non habet milites vel ministrum,
per quos sententiam exequatur, vel alias ab
executione impeditur, neque gladio suo spi-
rituali aliquid proficit, potest implorare of-
ficium iudicis secularis, qui ei similiter ma-
num porrigere, ejusque sententiam exequi

debet, quæ imploratio alio nomine *invo-*
catio brachii secularis appellatur, atque
ad ejus præstationem iudex secularis etiam
per censuras cogi potest, c. 1. de Officio or-
dinarum. l. Episcopale 8. Cod. de Episcopali
audientia. Econtra quoque iudex Laicus
auxilium iudicis ecclesiastici, videlicet ejus
censuras, implorare potest, quando forte
propter potentiam rei non habet efficacem
executionem. Panor. Inno. Host. in d. c.
1. de Officio ordinarii. Sed quid si sen-
tentia ipso jure sit nulla, vel petatur auxili-
um, & executio pendente appellatione,
nuncquid iudex secularis parere tenebitur?
Negativam cum communi tenet Gail. *Lib. 1.*
obs. 115. n. 4. & Riccius in *Praxi invocati-*
onis secularis. decis. 324. dummodo sen-
tentia sit evidenter nulla, vel per appella-
tionem suspensa: quia quod est nullum, nullam
meretur executionem. l. 4. condemnatum.
6. ff. de Re iud. in dubio autem pro sententia
præsumendum & parendum est. Advertit
quoque Ricc. *decis. 329.* minus esse accommo-
dationem, quam præstationem brachii, &
propterea si tantum petatur accommodatio
familie (quæ in licitoribus aut militibus con-
sistit) non posse iudicem prætere exculpa-
tionem aliquam, ex ea differentia ratione,
quod in accommodatiōe familie iudex, qui
eam sibi accommodari petit, sententiam ex-
equatur, in præstatione vero brachii alter,
qui imploratur, exequi debeat. Plura de
executione sententiæ videantur apud Gail.
d. loco observ. 113, ubi num. 8. do-
cet, quod quamvis nudus executor non
habeat jurisdictionem circa causam,
quam exequitur, sed simpliciter eam
exequi debeat, l. si ut proponis 6. C. l.
executores. 8. Cod. de Executione
rei iudicate, nihilominus præter ex-
ceptionem nullitatis (de qua paulo
antè dictum est) etiam exceptiones,
quæ non respiciunt merita causæ, sed
E ff 2 iplam

ipsam tantummodo executionem, uti sunt exceptio *competentia*, in quantum quis facere potest, *compensationis*, & similes possit cognoscere & definire.

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

SUMMARIÆ.

1. Aliud est appellare, aliud sententiam nullam dicere.
2. Quæ sententia sit nulla?
3. De nullitate tam coram eodem iudice, quam superiore agi potest.
4. Delegatus iudex sententiam suam nullam reformare non potest.
5. Nullitas potest apud superiorem intentari vel principaliter, vel incidenter: & quid differant?
6. Nullitas quomodo cum appellatione cumuletur: & quis effectus?
7. De nullitate ad 30. annos agi potest.
8. Si de nullitate constet, aut in continenti probari possit, suspenditur executio, alias non.

Dictum est hætenus, qualiter in prima instantia lites deducantur, ac definiantur. Quia verò partes in prima instantia nonnunquam per sententias iudicum se gravatas conqueruntur, ideo iura nostra dederunt secundam instantiam, id est, remedium appellationis ad iudicem superiorem, per quem iniquitas prioris sententiæ corrigatur ac reformetur. Est autem prænotandum, aliud esse appellare, & aliud sententiam nullam dicere, ut priori *tit. §. 1. requisito §. insinuavi. Quare sit.*

§. I.

De Nullitate Sententiæ.

- 2 **S**ententia dicitur nulla in primis, quando non habuit illa requisita, quæ in *Tit. præced. in §. 1.* recensuimus. Deinde si sit lata ab incompetente iudice; si post lapsum instantiæ; si post recusationem iudicis suspecti; si ad instantiam falsi procuratoris; si

contra reum indefensum; si lata potestimum delegationi præfixum; si contra prorem sententiam, quæ transit in rem iudicatam. De quibus casibus nullitas intelligi videatur Ferar. in *forma sententiæ de p. n. 7. & seq.* De nullitate opponi potest coram eodem iudice, qui sententiam tulit. *l. §. 1. ff. Quæ sentent. sine appellatione rescindantur.* vel coram iudice superiore seu appellationis, qui tunc potissimum rari solet, quando nullitas provenit ex errore, sed ex malitiâ inferioris iudicis tunc erit non facile reformaturus suam litiam, & alias gravatus ad gravantem rem remitti non debet. *l. eos. 6. Cod. de appellationibus.*

In delegato iudice hoc est speciale, is sententiam suam nulliter prolatare non possit, sed delegans ad eum quia delegatus, postquam pronunciat bene sive male functus est officio, & jurisdictione finita est, *c. in literis. 13. de reventi 26.* ubi Panorm. de *Officio delegati.*

Ex causa nullitatis aliquando principaliter ad superiorem recurritur, aliquando incidenter. Principaliter tunc, si proferat sententiam vel actum esse nullum jusque rescissionem petat abique eo de appellatione mentionem facit: incidenter verò, si principaliter appelleret, quæ petitio non tam sententiam, quam causa respiciat, petendo scilicet ut per superiorem iudicem melius cognoscatur examinari: nam appellatio partis semper incidenter causam nullitatis involvit, & vis mentio nullitatis expressæ non facit, iudex eam ex officio attendere debet. *Mynsing. Cent. 1. observ. 20.* Sed interest, an nullitas principaliter vel incidenter tantum in iudicium deducatur. Potissimum interesse in eo videtur quòd si nullitas principaliter in iudicium